

Henk Vaessen

Piel de heilige

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

INLEIDING

De schemer dempt weldadig het felle licht van een warme zomerdag. Tussen de oude boerenhoeven van de Smesstraat staat het koren stil en rechtovereind. De blaadjes van de hoge populieren aan de kant van de weg bewegen amper. 't Is zwoel, maar aangenaam. In het weiland dat ik passeer komt een van de grazende koeien nieuwsgierig naar me toegelopen. Bij de slootkant gekomen, kijkt ze me nog even na en gaat dan weer rustig verder met grazen. Een paar eenden schrikken ervan en vliegen luidkwakend weg uit de sloot. Het harde klapperen van hun vleugels ebt snel weg. Dan is er weer alleen het geluid van krekels dat me begeleidt op mijn zomeravondwandeling door het mooie Vlaamse land, op weg naar twee medemensen die zo feilloos passen in deze omlijsting van tijdloze eenvoud en aangename rust. Lodewijck de Geest – met de roepnaam Lode – en zijn vrouw, weliswaar ooit eens plechtig vernoemd naar niemand minder dan de Heilige Pilagia, maar daarna bij een ieder slechts nog bekend als Piel. Twee – in dit Waaslandse polderland verscholen – bejaarde, maar levende monumenten. Kostbaar en authentiek, want ze

zijn gebleven die ze altijd waren... ruw in hun taal en manieren, kaal en slordig behuisd, ongeletterd, maar in hun versleten lijven zit het hart nog steeds op de juiste plaats.

Ze zijn me dierbaar geworden in al die jaren dat ik hier al kom, en ze brengen iets tot leven wat diep binnenin me voortdurend sluimerend aanwezig is, maar wat op die calvinistische Veluwe, waar ik geboren en getogen ben, maar niet naar boven wil komen. Iets dat spaarzaam en passief in mij leeft, maar door de heersende volksaard wordt verhinderd om tot bloei te komen. 't Is ongetwijfeld een "stukje Vlaanderen" dat ergens diep in mijn wezen, tussen al die andere stukjes erfelijk materiaal, bewaard wordt. Ongewild daar neergelegd, geplant volgens de wetten van de erfelijkheid – vier generaties geleden – door voorouders die tussen Brussel en Antwerpen met allerhande negotie hebben lopen venten. Genen, die mij, als ik hier in deze streek ben, een vaag signaal doorgeven en iets tot leven brengen. Iets voelbaar, zichtbaar maken als een plaatsvervangende herinnering aan de oude boerenhoeven waar zij als "leurders" kwamen om hun koopwaar te slijten. Waar ze hun koude botten opwarmden bij de schouw en onderdak vonden voor de nacht.

Komend uit Polen en zwervend door Duitsland en België, belandden ze in Nederland. Daar lieten ze hun nageslacht achter, maar eenmaal oud en uitgeleefd vertrokken ze – instinctief, als een dier naar zijn hol – weer terug naar Brussel en dat alleen nog maar om er te sterven. En nu, meer dan honderd jaar later, herbeleef ik hier als nazaat de typerende kenmerken van mijn voorgeslacht... verbondenheid met het land en met de mensen. Vreemd, omdat het voor zo'n groot deel nog steeds onverklaarbaar is, dat de ervaring van sfeer en gevoelens, langs die wonderlijke weg van vererving, van het ene op het andere geslacht kan overgaan. Toch zegt iets in mij heel duidelijk dat dit de richting is waarin ik denken moet; het spoor waarlangs ik zoeken moet om ooit te kunnen verklaren waarom ik juist van dit land zo hou, en mij zo thuis voel bij mensen als Lode en Piel.

Aangekomen bij hun oude vervallen boerderij blijf ik een moment staan. Vooroverleunend op het houten hek, mijn handen ineengevouwen, kijk ik in stille verwondering hoe de natuur op indrukwekkende wijze de dag afsluit. Langzaam laat de knalrode zon zich aan een wolkeloze hemel achter het gouden koren zak-

ken. Zelfs Lodes sobere, grauw-witte onderkoken krijgt in dit harmonieuze decor even iets waardevols. Voorzichtig aaien de laatste zonnestralen over het doorgezakte dak, over het jaartal 1876 dat boven de scheefstaande achterdeuren is gemetseld en dan, als ze ook de groene kozijnen, de aangrenzende stal en het rommelige erf hebben toegedekt, is het opeens een stuk donkerder. Op het erf ligt de hond me slaperig aan te loeren. Als ik me weer in beweging zet begint hij zacht te grommen, trekt zijn bovenlip op en komt vervolgens regelrecht op me af. Maar gelukkig, daar komt Lode juist op tijd de staldeur uit.

‘Nondedju, zotte hond,’ brult hij naar het beest. ‘Goa terug liggen en áf!! Da is toch pot-verdekke goe volk!’

Hij schuurt zijn pet eens een paar keer van achteren naar voren over zijn verweerde kop, schraapt zijn keel en zegt, terwijl hij op me toe komt lopen: ‘Awel jong, ge treft ’t weeral met uw verlof, is ’t niet? Over ’t ganse land piest den hemel zich bekant leeg iederen dag en hier lopen de kippen gadorie te goapen van de wermte. ’s Nachts een schone klets regen veur ’t land, allee wa wil de nog meer?’

Met een ferme, vriendschappelijke klap op

mijn schouder voegt hij er lachend aan toe: “t Zal zijn da ons lieven Heer compassie heeft met arme strontrapers gelijk als wij.’

‘Ja, ja,’ beaam ik glimlachend, ‘dat zal ’t zeker zijn.’

‘Allee, kom oan dan,’ gebiedt hij, gebarend met zijn arm, ‘we goan d’er es ienen op pakken.’

En zo lopen we gebroederlijk het erf over en door de scheve achterdeuren naar binnen. Eerst de stal door waar ’s winters de koeien staan. ’t Is er donker en ik hou mijn ogen dan ook strak gericht op de gestalte van Lode voor me. Als hij aan het einde van de stal het stenen trapje heeft beklommen en de deur naar het woongedeelte opent, valt er een stoffig straaltje licht langs me heen en beschijnt precies de kop van een dood wild zwijn. Met zijn stompe snuit half-open hangt ‘ie, met twee dikke touwen aan zijn achterpoten gebonden, aan een hanenbalk. Een dikke streep gestold bloed ligt over zijn kop, vanuit de plek waar de kogel een einde maakte aan zijn leven. Eén stap meer naar links en ik was er frontaal tegenaan gelopen.

‘Da’s nogal ’ne klepper, of vindt ge van nie soms?’ lacht Lode vanuit de deuropening trots en voldaan, met de handen diep in zijn broekzakken en de buik vooruit. ‘Die zal gadorie

smoake as die van ons d'er heur es mee gemeoid heeft!'

Terwijl hij met kwajongensachtig enthousiasme uitgebreid vertelt over de strooptocht van de afgelopen nacht in de bossen van Haasdonk, samen met Sjef Pals en Guustaaf van Fons “de Schijtert”, waar – naar inmiddels wel duidelijk is – het zwijn de dupe van is geworden, ga ik aan de overvolle keukentafel zitten. Vliegen doen er zich tegoed aan de royale etensresten van de zojuist genuttigde “achtunen-boterham”. In een kale fauteuil ligt de kat, die toen ik binnenkwam de gemorste melk nog van de tafel aan het opslobberen was, nu vredig te spinnen. Het hoognodige, door de jaren heen danig gehavende meubilair, staat schots en scheef als altijd. Alleen de grote Leuvense stoof staat trouw en geduldig op zijn vaste plaats werkloos te wachten op de winter. Aan het hoofd van de tafel – tegenover mij – staat de indrukwekkende zetel van “de heer des huizes”, te weten een heuse ouderwetse kappersstoel compleet met verstelbaar hoofdsteun, omkeerbare leren zitting en een loodzwaar, draaibaar onderstel. Gekocht voor een paar “frankskes” uit de inboedel van de overleden kapper van Kieldrecht. 't Is geen gezicht, maar volgens Lode ‘moet men daar niet

mee lachen, want ge zit er in gelijk 'ne keuning en... pas op, 't is solide hè, ik zeg u, de donder mag er in sloan, dan stoat 'em nog recht!

Naast de deur siert nog steeds de reclameplaat van een nationaal biermerk de linkerwand van het vertrek, en hij hangt nog net zo scheef als een jaar geleden toen ik hier voor het laatst zat. Tegen de lange rechterwand staat een dressoir zo groot als een tapkast met daarop een televisie, een telefoon en stapels kranten, rekeningen en overige bescheiden die de moeite van het ordenen in het geheel niet waard worden geacht. De ooit eens op een plaatselijke kermis aangeschafte prent, voorstellende *Het laatste Avondmaal van ons Heer*, begint, mede door de vochtige muur waartegen hij hangt, steeds meer om te krullen en aan scherpte te verliezen. Van de discipel die aan een hoek van de tafel zit is alleen nog de rechterhand te zien, en door de scheuren en vochtplekken is de tafel van "ons Heer" al bijna even morsig als die waar ikzelf aan zit. 't Is het interieur van mensen die vrij van de regels der esthetica leven; die meer en liever ook in de stal en de buitenlucht vertoeven dan in huis. Mensen die houden van hard werken temidden van de meest wezenlijke elementen der natuur zoals die zich dagelijks ma-

nifesteren in hun vrije boerenleven. Vandaar ook dat iedere binding met vergankelijke zaken – zoals waarmee je je lichaam bekleedt of hoe je je huis inricht – bij hen volledig ontbreekt. Des te meer worden ze beheerst door alles wat leeft rondom hen... de mensen in hun leven, de dieren in de stal en het koren op het veld. De enige objecten in deze ruimte die daar direct bij aansluiten, en die te maken hebben met de hogere waarden in het leven, staan uitgestald op een plankje tegen de muur, schuin achter de grote kachel... Een porseleinen beeld van “ons lief vrouwke” met het kindje Jezus, ervoor een stompje kaars op een met dikke slierten kaarsvet bedekte standaard en daarnaast een aan een kromme spijker opgehangen rozenkrans. Tegen de muur hangt een grote prent van “den zaligen broeder Isidoor” in zwartgelakte lijst. Deze door Rome zalig verklaarde priester uit het naburige Vrasene, is de persoonlijke afspraak van Piel in de hemel.

‘Wa is ’t jong?’ vraagt Lode terwijl hij een groot glas bier voor me neerzet en me aandachtig naar het portret ziet kijken, ‘zijt ge stillekes uw zonden aan ’t opbiechten oan den Isidoor?’ en hij vervolgt met een schalkse blik naar het portret: “t Zal meevallen met u, want ’t doet

em er nochtans niks nie van verschieten!’

We lachen, drinken ons bier, en als ik vraag hoe het met Piel gaat, laat hij zich tevreden achteroverzakken in zijn kolossale zetel en antwoordt vrolijk: ‘Awel, da is te zeggen jong, ge had hier dezen morgen moeten zijn dan had ge heur weer iens in heur element gezien. Ze wilde sjuust beginnen ’t verkenskot uut te mes-ten moar diej dikke zeug is precies al een poar dagen niet in heur doen en wilde doarom met heur lui gat niet van d’r plek. En Piel moar porren en schelden op diejen smeirlap totdat ze d’r genoeg van had en met d’r stompe snuit tegen heur knieën stootte. Ze verleur heur evenwicht en viel pardaf met heur dikke kont midden in de vuiligheid!’

Lode slaat – bulderend van het lachen – met zijn vlakke hand op de dikke leren armleuning van zijn kappersstoel: ‘Amai, amai... da was nogal een zicht. Ge had da arme mens te keer moeten horen goan op da stom verke.’

Ik vraag of ze nog bezig is in de stal, want ook al is het werk gedaan dan blijft ze er vaak nog wat rondhangen om na te denken over haar kinderen en kleinkinderen, te kijken naar de dieren en te praten met haar broeder Isidoor.

‘Neeje,’ antwoordt Lode, ‘ze is deez’ mid-